

Zemlje Zapadnog Balkana za zastarele elektrane na uglj godišnje plaćaju milione evra, dok stanovništvo protestuje zbog izgradnje hidroelektrana. Stručnjaci rešenje vide u vetroelektranama i solarnoj energiji.

Kada bi države Zapadnog Balkana sutra postale članice Evropske unije, sve termoelektrane na uglj preko noći bi bankrotirale. Tim rečima Janez Kopač sumira svoje najnovije istraživanje. Kopač je direktor Energetske zajednice, asocijacije Evropske unije i zemalja istočne i jugoistočne Evrope za energetska sektor.

Bosna i Hercegovina, Kosovo, Severna Makedonija, Crna Gora i Srbija već sada svake godine ulažu skoro 170 miliona evra u subvencije za proizvodnju energije iz uglja. Kada bi tih pet zemalja ušlo u EU, godišnje bi na tu sumu došlo još milijardu evra. Razlog: trgovanje emisijama, odnosno plaćanje naknada za proizvodnju otpadnih gasova u EU.

Strujom sa Balkana profitira se u EU

Kompanije koje zagađuju vazduh gasovima koji izazivaju efekat staklene bašte u Evropskoj uniji moraju za to da kupe prava, odnosno da plaćaju određenu sumu. Na primer, proizvodnja jedne tone ugljen-dioksida (CO₂) košta 20 evra. Elektrane na uglj na Zapadnom Balkanu su posebno prljave i štetne po zdravlje. Dakle, morala bi da se plati visoka cena da bi one i dalje funkcionisale nakon ulaska u EU.

Janez Kopač smatra da bi bilo dobro da se već sada u zemljama Zapadnog Balkana uvede porez na emisiju štetnih gasova. Umesto 20, trebalo bi naplaćivati nekoliko evra po proizvedenoj toni, a prikupljeni novac bi onda mogao da se ulaže u obnovljive izvore energije. Kao rezultat toga, energetska sektor bi se polako pripremao za pristupanje EU. Ali stvarnost je drugačija. U narednih nekoliko godina na Balkanu je planirana izgradnja novih elektrana na uglj. Iza svega se krije računica: „Većina energije proizvedene na uglj na Zapadnom Balkanu izvozi se u EU. Ta energija je u EU jeftinija od električne energije iz elektrana na uglj u EU koje moraju da plaćaju naknade za emisiju štetnih gasova“, objašnjava Kopač.

Hidroelektrane - loše rešenje

Masovne državne subvencije za električnu energiju proizvedenu iz uglja postoje i u EU - na primer u Njemačkoj ili Poljskoj. S druge strane, Evropska komisija već godinama poziva na proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. Do 2020. godine, 20 odsto električne energije koja se troši u EU trebalo bi da bude biti proizvedena iz obnovljivih izvora, a do 2030. taj procenat bi trebalo da bude 32. Mnoge države-članice EU, uključujući i Nemačku, neće postići cilj za 2020. godinu.

Zemlje koje žele da se pridruže EU takođe bi trebalo da se rukovode tim ciljevima. Stoga se u jugoistočnoj Evropi promovise izgradnja „zelenih“ elektrana. Kao rezultat toga, u Srbiji,

BiH, Hrvatskoj, Severnoj Makedoniji, Albaniji i Crnoj Gori trenutno se planira i gradi više od 2.700 tzv. mini-hidroelektrana kapaciteta do 10 megavata (MW) – na žalost lokalnog stanovništva i aktivista za zaštitu životne sredine.

Proizvodnja električne energije iz hidroenergije uglavnom je samo delimično održiva, jer brane izazivaju veliku štetu po okolinu, tvrdi Igor Kalaba iz organizacije Mreža za klimatsku akciju (Climate Action Network).

Mini-hidroelektrane bez subvencija nisu ekonomski održive i zbog svoje male veličine ne bi doprinele energetske sigurnosti regiona. Uništavanje okoline je katastrofalno, a građevinske dozvole često se dodeljuju bez ili uz pogrešnu procenu uticaja na životnu sredinu. Vlasnicima takvih elektrana je, na osnovu važećih zakona, svaki profit ipak osiguran, navodi Kalaba.

Napredak uprkos nepostojanju političke volje

Da bi se suprotstavio takvom razvoju situacije, Kalaba poziva na promene. Umesto subvencija za male hidroelektrane, trebalo bi se fokusirati na javne tendere za velike projekte izgradnje vetro i solarnih elektrana. Njih bi trebalo da sprovodi najbolji ponuđač, slično kao što je to u EU. Osnova za sve tendere mogu da budu usaglašene procene uticaja na životnu sredinu u koje bi trebalo uključiti i lokalno stanovništvo, objašnjava aktivista. Kalaba vidi veliki potencijal u energetske efikasnosti zemalja jugoistočne Evrope. Postojeće elektrane bi uz pomoć modernizacije mogle da proizvode još više električne energije. Bolji distributivni sistemi i priključni uređaji mogu da pomognu u uštedi energije. Na pitanje zašto to još uvek nije implementirano, postoji nekoliko odgovora, objašnjava Igor Kalaba. U nekim slučajevima nedostaju znanje i resursi, na primer za implementaciju i kontrolu politika za zaštitu životne sredine. Ali uglavnom nedostaje politička volja. Da bi elektromreža u regionu bila efikasnija, pojedine zemlje morale bi da budu međusobno bolje povezane. To bi zahtevalo poverenje država u susedne zemlje, navodi on.

Uprkos svim problemima, ima i pozitivnih rezultata. U Severnoj Makedoniji, Srbiji i Hrvatskoj, u poslednjih nekoliko godina pojavile su se vetroelektrane. One ispunjavaju sve zahteve i zaista su održive.

Međutim, Igor Kalaba najveću promenu uočava u stavu lokalnog stanovništva: „Pre pet godina niko u regionu nije govorio o energetske tranziciji. Sada ljudi o tome govore i to je veliki korak napred“.

Source: dw.com